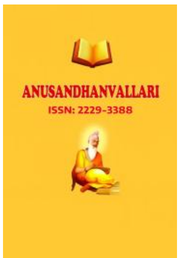

Anusandhanvallari
Vol 2023, No.1
January 2023
ISSN 2229-3388

ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳು

ಡಾ.ರಾಜಕುಮಾರ
ಕನ್ನಡ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಬೀದರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ
Email Id: rajallure@gmail.com

ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಸಾರಲೇಖನ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯರು ಅನೇಕ ಕಲೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಕಲಾಪ್ರಿಯರು, ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆ, ನೃತ್ಯ ಕಲೆ, ಕಾಷ್ಠಕಲೆ, ಬರಹ ಕಲೆ, ಯುದ್ಧಕಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿAದಲೂ ಆಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಒಂದು ಕಲೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಸೂಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ. ಮಾನವನ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಈ ಕಲೆಗಳು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿವೆ. “ಕಲೆಗಳು ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶವಾದ ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಿಂದ, ರೀತಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.” (ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗಾತಿ; ಸಂ: ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ,À ಪ್ರ. ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ,ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೨,ಪು.೪೨೮)

ಕಲೆಯು ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಮಾನ್ಯತೆಯಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಮಾನವ ಜೀವಿಗಳೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಲೆಯ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಲೆಯಿಲ್ಲದವನ ಜೀವನ ಕಳಾಹೀನ ಎನ್ನುವಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ವಿಭಿನ್ನ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜವು ಕಲೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾನ್ಯ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜ ರಾಣಿಯರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು, ದಂಡನಾಯಕರು, ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಕೊನೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಕೂಡ, ಕಲೆಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ನೀಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯವಂತೂ ಕಲೆಯ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ÷್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ.

“ವಿನಾಶ್ರಯಂ ನಶೋಭಂತೇ ಪಂಡಿತಾ ವನಿತಾ ಲತಾ”

ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಅಂದಿನ ರಾಜರಂತೂ ಕಲಾ ಪ್ರಿಯರೂ, ರಸಿಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಗಾರರನ್ನು, ವಿದೂಷಕರನ್ನು, ನರ್ತನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಃ ರಾಜ-ರಾಣಿಯರೂ ಹಲವಾರು ಕಲೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಶಾಸನಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಲೆಯ ಬೀಡಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಡಾ.ಡಿ.ವಿ. ಪರಮಶಿವಮೂರ್ತಿಯವರ ‘ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಬAಧದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಲೆಗಳು ಮಾನವ ಜೀವನದ ಜೀವನಾಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ಅಂದಿನ ರಾಜರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳು, ಅರಮನೆಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅವರ ಕಲಾಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೨೪ರ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೇಡಂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಗ್ರಹಾರದ ಮಹಾಜನರನ್ನು “ಬಹು ವಿಧ ವಚನ ರಚನಾ ಪ್ರವೀಣರುಂ, ಚೌಷಷ್ಠಿಕಳಾನ್ವಿತ ವಸುಮತೀಗೀರ್ವ್ವಾಣರುಂ, ... ಸಮಸ್ತವಿದ್ಯಾವಿಶೇಷಣರುಂ” ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ

ಅಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಜನರು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೇ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಇದು ಅಂದು ಗೌರವನೀಯ ಅಂಶವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುವುದನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ..

ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಕಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಎಂಬುದು ಭರತ ಖಂಡವು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿAದಲೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಪದ್ಧತಿ. ವಾತ್ಸಾರ್ಯಯನನ ಕಾಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅರುವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕಲೆಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ:

ಗೀತ, ವಾದ್ಯ ನೃತ್ಯ, ಆಲೇಖ್ಯ, ವಿಶೇಷ ಕಚ್ಛೇದ್ಯ,, ತAಡುಲ ಕುಸುಮ ಬಲಿ ವಿಕಾರಗಳು, ಕೌಚುಮಾ ರಾಶ್ಚಯೋಗಾಃ, ಕೌಚುಮಾರಾ ಶ್ಚಯೋಗಾB ಹಸ್ತಲಾಘವ ವಿಚಿತ್ರ ಶಾಕಯೂಷಭ ಕ್ಷ÷್ಯವಿಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಪಾನಕರಸರಾ ಗಾಸವ ಯೋಜನಸೂಚೀವಾ ನಕರ್ಮಸೂತ್ರ ಕ್ರೀಡೆವೃಕ್ಷಾ ಯುರ್ವೇದ ಮೇಷ ಕುಕ್ಕುಟಲಾವಕ ಯುದ್ಧ ವಿಧಿ ಶುಕ ಸಾರಿಕಾ ಪ್ರಲಾಪ ನಉತ್ಸಾದನ ಸಂವಾಹನ ಕೇಶ ಮರ್ದನಗಳಲ್ಲಿ ಕೌಶಲಂ

ಅಕ್ಷರ ಮುಷ್ಟಿಕಾ ಕಥನ, ಪುಷ್ಪಾಸ್ತರಣ, ದಶನವಸನಾAಗರಾಗ, ಮಣಿಭೂಮಿಕಾಕರ್ಮ, ಶಯನರಚನೆ, ಉದಕಘಾತ, ಚಿತ್ರ, ಮಾಲ್ಯ ಗ್ರಥನವಿಕಲ್ಪಶೇಖರಕಾಪೀಡಯೋಜನ, ನೇಪಥ್ಯಪ್ರಯೋಗ, ಕರ್ಣಪತ್ರಭAಗ, ಗAಧಯುಕ್ತಿ, ಭೂಷಣಯೋಜನ, ಐAದ್ರಜಾಲ, ವೈನಯಿಕೀಗಳ ವಿದ್ಯೆ, ಬಾಲಕ್ರೀಡನಕ, ವೀಣಾಡಮರುಕವಾದ್ಯಗಳು, ಪ್ರಹೇಲಿಕಾ, ಪ್ರತಿಮಾಲಾ, ದುರ್ವಾಚಕ, ಪುಸ್ತಕವಾಚನ, ನಾಟಕಾಖ್ಯಾಯಿಕಾದರ್ಶನ, ಕಾವ್ಯಸಮಸ್ಯಾಪೂರಣ, ಪಟ್ಟಿಕಾವೇತ್ರವಾನವಿಕಲ್ಪ, ತಕ್ಷಕರ್ಮ, ತಕ್ಷಣ, ವಾಸ್ತುವಿದ್ಯೆ, ರೂಪ್ಯರತ್ನಪರೀಕ್ಷೆ, ಧಾತುವಾದ, ಮಣಿರಾಗಾಕರಜ್ಞಾನ, ವೈಜಯಿಕೀಗಳವಿದ್ಯೆಗಳಜ್ಞಾನ, ಮ್ಲೇಚ್ಛಿತವಿಕಲ್ಪ, ದೇಶಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ, ಪುಷ್ಪಶಕಟಿಕಾ, ನಿಮಿತ್ತಜ್ಞಾನ, ಯಂತ್ರಮಾತೃಕೆ, ಧಾರಣಮಾತೃಕೆ, ಸAಪಾಠ್ಯಮಾನಸೀ, ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯಾ, ಅಭಿಧಾನಕೋಶಛAದೋವಿಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯಾಕಲ್ಪ, ಛಲಿತಕಯೋಗ, ವಸ್ತ್ರಗೋಪನ, ದ್ಯೂತವಿಶೇಷ, ಆಕರ್ಷಕ್ರೀಡೆವ್ಯಾಯಾಮಿಕೀಗಳವಿದ್ಯೆಗಳ ಜ್ಞಾನ. (ಉದ್ಧೃತ: ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನAದ ಮೂರ್ತಿ: ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಶ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು.೪೫೫-೪೫೭;ಪ್ರ.೧೯೭೯.)

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೦೫ರ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುರಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಮುದನೂರು ಶಾಸನವು ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ರಾಣಿಯಾದ ತಾರಾದೇವಿಯನ್ನು "ಶೃಂಗಾರ ವಿದ್ಯಾಧರೆ ಸಕಳ ಕಳಾಧರೆ" ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಅವಳು ಕೂಡ ಸಕಲಕಲಾಪ್ರವೀಣೆಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೨ ಮತ್ತು ೧೧೫೪ರ ಸುರಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಮುದನೂರ ಶಾಸನವು ಅಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಜನಂಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. "ಅನೇಕ ತರ್ಕ್ಕ ವ್ಯಾಕರಣ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕ ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿಜ್ಞರುA ಸಕಳಕಳಾ ಸರ್ವಜ್ಞರುಂ" ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಕೇವಲ ಪಂಡಿತರಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ಸಕಲಕಲಾಭಿಜ್ಞರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦೩೪ರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಸೈದಾಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದು ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದನಾಗಿದ್ದ ಆಯುರ್ವೇದವಿದನಾಗಿದ್ದ ವೈದ್ಯರತ್ನಾಕರ ಪ್ರಾಣಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಈತ ಅನೇಕ ನರವೈದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಕ್ರಿಶ ೧೦೮೬ರ ಕಲಬುರ್ಗಿಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಯಿ ಶಾಸನವು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತೆAದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. "ಅನೇಕಕೂಟಕೋಟೀವಿಶಾಳಶಾಳಭಂಜಿ ಕಾರಂಜಿತಮುA ನಾಟ್ಯಶಾಳಾಳಂಕ್ರಿತಮುA" ಎಂದಿರುವುದು ಅಂದು ನಾಟ್ಯಕಲೆಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವಕಾಶ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಎಂತಹವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿನ ಕುರ್ಕ್ಯಾಲಶಾಸನವು ಜಿನವಲ್ಲಭನ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣನೆ ನೀಡುವುದು ತಿಳಿದ ವಿಚಾರ. ಅಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬಾಜಿಸಲ್ ಬರೆಯಲ್ ಬಲ್ಲವನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನು ಕೇವಲ ಕವಿಯಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ಗಮಕಿಯೂ ಉತ್ತಮವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕಾರನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೧೨ರ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಂiÀi ಇಟಗಿ ಶಾಸನವು ಮಹಾದೇವ ಮಂದಿರದ ಕಲೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯದೊರೆ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮAದಿತ್ಯನ ದಂಡ ನಾಯಕನಾದ ಮಹಾದೇವನು ಈ ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದರ ರಚನಾವೈಖರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಶಾಸನವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

Anusandhanvallari
Vol 2023, No.1
January 2023
ISSN 2229-3388

ಇದಪೂರ್ವ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮನುಂ ನಿರ್ಮ್ಮಿಸಲ¾ರಿಯನಿದಂ ಪೋಲಲಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ್ಮಂ

ಗಿದೆದಲ್ಕಮ್ಮ್ಮAತರ ಪ್ರೌಡಿಗೆ ಗುರುವೆನಿಸಲು ಸಾಲ್ವುದೆಂಬAತುಟA ನೋ

ಡಿದರಾಶ್ಚರ್ಯ್ಯಂಬಡಲ್ಮಾಡಿದನಿದನೆ ವಲಂದೇವದೇವAಗಿರಲ್ತ

ಕ್ಕುದೆನಿಪ್ಪುತ್ತುAಗ ದೇವಾಯತನಮೆಸೆದಿರಲು ದಂಡನಾಥತ್ರಿನೇತ್ರA ||

ಉದಧಿವ್ಯಾವೃತ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ಪಡಿಯಿಡಲು ದೇವಾಲಯಂ ಮುನ್ನೆ ಮಾ

ಡಿದವಿಮ್ಮಾಡುವವೀಗ ಮಾಡಿಸುವವಾವುಂ ಪೋಲ್ವುವೇ ಪೋಲವಿಂ

ತಿದು ದೇವಾಲಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಲು ಸಾಲ್ದಿರ್ಪ್ಪದಂ ಮುಂಮ್ಮನೋ

ಮುದದಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಮಾಣದೊಪ್ಪುವ ಮಹಾದೇವೇಶ್ವರಾ(ರೋ)ಪಾಂತದೊಳು||

ಈ ದೇವಾಲಯವು ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ನೋಡಿದ ಜನರು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವಂತೆ ಭವ್ಯವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಸ್ವತಃ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಇಂತಹದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲರಿಯನು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಈ ಶಾಸನ ಕವಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದ ದೇವಾಲಯವೊಂದು ಈ ಮುಂಚೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮುಂದೆಯೂ ಇರಲಾರದು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇದು ಎಲ್ಲ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎನಿಸುವಂತೆ ಇತ್ತಂತೆ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯದ ಅತಿಶಯತೆಯು ಅರಿವಾಗದಿರದು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೭ರ ಕಲಬುರ್ಗಿಜಿಲ್ಲೆಯ ಏಊರು ಶಾಸನವು ಚಾಲುಕ್ಯದೊರೆ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮÁದಿತ್ಯನ ದಂಡನಾಯಕನಾದ ರವಿಗದೇವನ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಅನುಮಾನಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ ಬಾಜಿಪೊಡೆ ರೇಖಾಶುದ್ಧಿ ಬೇಱೊಂದೆ ಭಿ

ತ್ತಿ ನಯಂಬೆತ್ತೆಸೆದಪ್ಪುವA ನಿಮ್ಮ್ರ್ದ ಚಂಚನ್ಮಾತ್ರೆಗಳ್ ಪದ್ಮಗ

ರ್ಭನುಮೇಂ ಬಲ್ಲನೆ ಪೇಳಿಮಿನ್ತು ಬರೆಯಲ್ಕೆಂಬನ್ನೆಗA ತಾನೆನೆ

ಟ್ಟನೆ ಬಲ್ಲಂ ಬರೆಯಲ್ಕನೇಕ ಲಿಪಿಯಂ ಶ್ರೀವಿಪ್ರವಿದ್ಯಾಧರಂ ||

ಇದು ನವ ಮಧುಧಾರಾಸಾರಮೋ ಮೇಱ್ಸುಧಾಂಭೋ

ನಿಧಿಯೊ ಕವಿವುದೆಂಬೊನ್ದದಿA ನುಣ್ಪನಿಂಪA ಪು

ದಿದು ರವಿಗ ಚಮೂಪಂ ಬಾಜಿಪೊನ್ದೋಜೆ ಪೇಳೇ

ನೊದವಿಸುಗುಮೊ ಕರ್ಣ್ಣಾನನ್ದಮಂ ಧಾತ್ರಿಗೆಲ್ಲಂ ||

ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಆತನು ಕುಶಲ ಲಿಪಿಕಾರನೂ ಲಿಪಿಜ್ಞನೂ ಅಂತೆಯೇ ಉತ್ತಮ ಗಮಕಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಧ್ವನಿಯ ಉಚಿತ ಏರಿಳಿತಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ವಾಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಣಾತÀರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನ ತಮ್ಮ ಜಿನವಲ್ಲಭನು ಕೂಡ ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನಾಗಿದ್ದ ಎಂದು ಕುರಿಕ್ಯಾಲ ಶಾಸನವು ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. “ ಗೀತಂ ಗಾತುಮನೇಕ ಭೇಧ

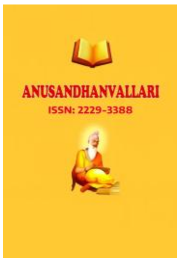

ಸುಭಗಂ ಕಾವ್ಯನಿಸೊಚ್ಚಾವಚಂ ವಾಚಾವಾಚಾಯಿತಂ....;'' 'ಲೋಕಮೆಲ್ಲಂ ಪೊಗಳೆ ನೆಗಳ್ದ ಜಿನವಲ್ಲಭನ ಸುಧರ್ಮ್ಮ ಸಂತತಿ...;' ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಹರಿಸುವ ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಅಂದಿನ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ರಾಜರು,ರಾಣಿಯರು ಮತ್ತು ಮಾಂಡಲಿಕರು ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕಲೆಗಳು ಸ್ವತಃ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದು; ಅಲ್ಲದೇ ಕಲಾ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದ ಮಹಾಜನರು,ಪಂಡಿತರು ಕವಿಗಳು ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಗಮಕ, ಲೇಖನ, ಶಿಲ್ಪ, ಕಾಷ್ಠಂ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಯುದ್ಧಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆಯಂತೂ ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯವೇ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆಗಿನವರ ಕಲಾಪ್ರೌಢಿಮೆಯ ಔನ್ನತ್ಯವು ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

1. ಹನುಮಾಕ್ಷಿ ಗೋಗಿ (ಸಂ): ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳು;ಶಿವಚಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ ನವನಗರ,ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.-೧೯೯೭
2. ಡಾ.ಕೆ.ಆರ್.ಗಣೇಶ ಮತ್ತು ಡಾ.ಆರ್.ಶೇಷಶಾಸ್ತ್ರೀ (ಸಂ):ಆAಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಭಾಗ-೨ ಪ್ರ.ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ,೨೦೦೧
3. ಡಾ.ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ ಹಾಗೂ ಇತರರು (ಸಂ): ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ-೨; ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಪ್ರ:ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ.-೧೯೯೯
4. ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನAದ ಮೂರ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪ್ರ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮೈಸೂರು.-೧೯೭೯